

Asia: VN/5035/2018

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Asiantuntijalausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Suomen ilmastopaneeli

Panelistit Ari Ekroos, Markku Ollikainen ja tiedesihteeri Marianne Leino

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

Suomen ilmastopaneeli esittää seuraavassa näkemyksensä oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta ilmastonäkökulmasta.

Ilmastonmuutoksen seurauksena ympäristöperusoikeuskysymysten merkitys on kasvanut ja ilmastoperusteisen tai siihen vaikuttavan sääntelyn määrä lisääntyy. Ilmastonäkökulmasta ylimpien laillisuusvalvojen erikoistuminen on perusteltua. Suomen ilmastopaneeli kannattaa ehdotettua työnjakoa, jossa oikeuskansleri erikoistuisi ympäristöperusoikeuksien ja kestävä kehityksen oikeudellisten edellytysten ja vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseen. Ilmastopaneelin pitää hyvänä, että perustelumuiotiossa on kiinnitetty huomiota myös perustuslain 20 § taustalla olevaan ylisukupolviseen oikeuteen.

On tärkeää tunnistaa, että ympäristöperusoikeudet ja ilmastokysymykset ovat koko yhteiskuntaa ja näin myös hallintoa läpileikkaavia teemoja vaatien järjestelmätason tarkastelua. Luonnosesityksen

mukaan oikeuskanslerin valvoisi ympäristövastuun toteutumista osana säädösvalmistelun sekä ministeriöiden ja valtioneuvoston muun ohjauksen, suunnitelmien ja valmistelun valvontaa. Ilmastopaneeli katsoo, että oikeuskanslerin tulisi omalta osaltaan varmistaa, että ilmasto-vaikutukset tulevat läpäisyperiaatteen tavoin huomioon otetuiksi, ei ainoastaan ympäristöä ja luontoa koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa, vaan kaikessa lainsäädäntötyössä. Ilmasto-vaikutusten arviointi ei rajoitu perinteiseen ympäristö-, energia- ja ilmastosääntelyyn, vaan hyvin monen tyyppisellä sääntelyllä on ympäristöperusoikeuksien turvaamiseen liittyen merkittäviä ilmasto-vaikutuksia.

Säädösluonnoksessa 2 § käsittelee eduskunnan oikeusasiamieheltä oikeuskanslerille keskitettäviä tehtäviä. 2 §:n 2 kohdan mukaan eduskunnan oikeusasiamies vapautetaan velvollisuudesta huolehtia ylimmän laillisuusvalvojan tehtävistä koskien "2) terveellisen ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen oikeudellisia edellytyksiä sekä kestävä kehityksen huomioon ottamista niissä samoin kuin mahdollisuuksia

vaikuttaa näitä edellytyksiä koskevaan päätöksentekoon". Lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdassa ei siis erikseen mainita ilmastonmuutosta. Ilmastopaneeli katsoo, että tästä syystä kohta ei ehdotetun kaltaisena olisi ilmastonäkökulmasta riittävä. Ilmastonmuutos tulisi kirjata lainkohtaan luonnon monimuotoisuuden ja kestävä kehityksen rinnalla. Tältä osin ilmastopaneeli viittaa myös lakiuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotukseen. Säännösehdoista voitaisiin sisällöllisesti kehittää myös siten, että siinä ei käytettäisi ilmausta "oikeudelliset edellytykset", joka ei juurikaan tuo lisää säännöksen sisältöön ja jota ei tuoda esiin säännöksen muissa kohdissa. Asia voidaan ilmaista ytimekkäämmin tuomalla suoraan esille itse asiat.

Ilmastopaneeli katsoo, että 2 §:n 2 kohta voisi seuraavasti kuuluvana paremmin palvella tavoiteltavia päämääriä:

" 2) terveellisen ympäristön turvaamista, luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, ilmastonmuutoksen hillitsemistä sekä yleisesti kestävä kehityksen huomioon ottamista samoin kuin mahdollisuuksia vaikuttaa niitä koskevaan päätöksentekoon; "

Ilmastonmuutoksen hillintä tulisi sisällyttää myös perustelumuioston lakiehdotuksen perustelukohtiin. Esimerkiksi sivulla 31 perusteluissa voisi olla luontevaa todeta, että "Mainittu erityistehtävä käsittäisi ylimmän laillisuusvalvojan tehtävät asioissa, jotka koskevat terveellisen ympäristön, ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja ilmastonmuutoksen hillinnän kysymyksiin sekä yleisesti kestävä kehityksen huomioon ottamiseen mukaan lukien mahdollisuudet vaikuttaa näitä koskevaan päätöksentekoon." Perusteluissa voitaisiin myös yhteydessä tuoda esille myös ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvät kysymykset osana kestävä kehitystä. Ilmastonmuutoksen hillintä tulisi sisällyttää myös säännöksen yksityiskotaisiin perusteluihin (s. 45). Lisäksi käsitteiden taustojen avaamisen yhteydessä olisi mahdollista selvittää ilmastonmuutoksen hillinnän suhdetta perustuslain 20 §:ään (s. 46). Esitysluonnoksessa todetaan, että ympäristöperusoikeuksiin kuuluu olennaisena osana pidättäytyminen ympäristön vahingoittamisesta. Tässä yhteydessä voisi erityisesti tuoda esille laiksi hiilen energiakäytön kieltämisestä yhteydessä antaman perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 55/2018 vp), jossa perustusvaliokunta punnitsi perustuslain 20 § suhdetta muihin perusoikeuksiin.

Weaver Sally
Suomen ilmastopaneeli